

Ніколаєнко Світлана Іванівна

*Доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін ДВНЗ «УАБС НБУ» (м. Суми)*

ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

Правову свідомість (правосвідомість) студентів-юристів потрібно розглядати з позицій правової ідеології та правової психології й представляти у взаємозв'язку правових знань, правових почуттів, правових цінностей, правових позицій. Виховання правосвідомості визначається цілями і функціями права як соціального регулятора та обумовлено соціально-педагогічною ситуацією розвитку особистості в умовах навчання в юридичному ВНЗ.

Суб'єктами правосвідомості, можуть бути окремий індивід, група і суспільство в цілому. Тому потрібно розрізняти суспільну, групову і індивідуальну правосвідомості. Індивідуальна правосвідомість формується під впливом засобів масової інформації, а також шляхом усвідомлення суспільного досвіду. Вона визначається правовими суспільними відносинами, системою чинного права, а також правовою культурою суспільства. Групову правосвідомість певних соціальних груп формується навколо певної ідеї, окремого правового акта тощо. Суспільна правосвідомість притаманна більшості членів суспільства, що є носіями національної правової культури, та відображає суспільну мету і завдання правового регулювання. Вона проявляється у ході проведення загальних акцій: виборів до парламенту, обрання глави держави, проведення референдумів або загальнонаціональних опитувань.

Взаємозв'язок даних видів правосвідомості полягає у тому, що, з одного боку, суспільна правосвідомість складається із правосвідомостей окремих осіб. З іншого боку, правосвідомість особистості формується під впливом суспільної правосвідомості, оточуючого середовища, навчання, у тому числі

й правового, а також юридичної практики. Отримані в результаті виховання, навчання, професійного спілкування знання про право є основним джерелом формування індивідуальної правосвідомості.

Ключовим пунктом індивідуальної правосвідомості є усвідомлення окремою людиною цінностей природного права, прав і свобод людини і оцінка чинного права з точки зору його відповідності загальнолюдським цінностям, що знайшли закріплення в міжнародних документах про права людини. Правосвідомість не тільки виражає ставлення індивіда до правової дійсності, а й спрямовує її на певні зміни в правовому середовищі, прогнозує і моделює їх.

Таке усвідомлення може мати різний рівень. На елементарному рівні індивідуальна правосвідомість виявляється в узгодженні конкретної правозначимої діяльності з емпіричними уявленнями особи про норми правомірної поведінки. На більш високому рівні індивідуальної правосвідомості стає можливим усвідомлення особистістю складних правових ситуацій, правових інститутів, правового статусу особистості у суспільстві. Вищий рівень індивідуальної правосвідомості характеризується сукупністю компетентних уявлень про правову систему, усвідомленням соціальної значимості права та розумінням його сутності.

За рівнем усвідомлення необхідності права в житті кожного громадянина як представника суспільства, за глибиною проникнення в сутність права і правових явищ у суспільстві розрізняють буденну, наукову і професійну правосвідомість. Професійна правосвідомість - це правова свідомість юристів. В залежності від предмета відображення в правосвідомості юриста утворюються сфери, що відповідають різним галузям правових відносин (наприклад, господарським, комерційним, правовим, цивільно-правовим, кримінально-правовим, кримінально-процесуальним).

Сутність і особливості правової свідомості юристів конкретизуються в змісті правової ідеології і правової психології, у системі властивій даним

професійній групі правових знань, уявлень, настанов, ціннісних орієнтації. Тому правова свідомість юристів повинна бути теоретичною.

В узагальненому вигляді належну правосвідомість юристів можна зобразити так: 1) юрист переконаний у необхідності забезпечувати права і свободи громадян; 2) юрист засуджує протиправну поведінку; 3) юрист усвідомлює об'єктивну необхідність вести боротьбу з правопорушеннями і додержуватися правопорядку; 4) юрист переконаний у необхідності додержуватися законності під час виконання службових обов'язків. Усі ці якості правосвідомості дають можливість юристам будь-якої спеціалізації правильно орієнтуватися в складній ситуації та оперативно обирати варіант дій.

«Юридична психологія» має суттєве значення для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності під час їх навчання у вищому навчальному закладі. Її вивчення може сприяти розвитку правової свідомості так само, як і юридичні дисципліни. Зокрема, в розділі «Правова психологія» даної дисципліни для засвоєння пропонуються знання про ознаки правосвідомості, її функції, компоненти та різновиди. З'ясовуючи ці питання, студенти мають можливість сформулювати поняття про певні аспекти правової свідомості особистості.

Вивчаючи розділ «Правова психологія», студенти спочатку мають чітко зрозуміти, що свідомість людини взагалі включає різні форми відображення суспільних відносин: політичних, правових, етичних, філософських, релігійних. Всі форми суспільної свідомості є взаємозалежними і справляють взаємний вплив одна на одну. При цьому частина свідомості, яка відображає правові відносини, називається правосвідомістю. Так само як свідомість взагалі, правосвідомість особистості забезпечує регуляцію її правової поведінки.

Професійна правосвідомість майбутніх юристів повинна містити у собі структурні елементи, які притаманні всім громадянам (правову психологію, правову ідеологію, певну правову культуру поведінки). Так само вона

функціонує в єдності і взаємодії з політичним, естетичним, етичним та іншими видами свідомості суспільства. Однак у цілому специфіка виконуваних завдань, прав і обов'язків накладає своєрідний відбиток на правосвідомість юристів. Якість і ефективність виконання своєї роботи створює імідж галузевої підсистеми державного управління і впливає на правосвідомість і правову культуру суспільства. У свою чергу, від рівня їх професійної свідомості залежить поведінка населення відповідно до права і забезпечення особистої безпеки кожної людини у суспільстві.

Технологія виховання правової свідомості майбутніх юристів у процесі вивчення розділу «Правова психологія» реалізується у взаємозв'язку когнітивного (професійно-орієнтований зміст), ціннісно-цільового (правові цінності, смисли, позиції) та діяльнісного (особистісно-орієнтовані технології) компонентів і включає поетапну організацію спільної діяльності викладача і студентів, а саме: проектування цілей і пріоритетів процесу розвитку правової свідомості студентів; діагностику рівнів правової свідомості студентів; визначення змісту і методів навчання в контексті майбутньої професії; оцінку та аналіз рівня розвитку правової свідомості та досягнень студентів в процесі вивчення «Юридичної психології».

Педагогічні умови, що забезпечують ефективність виховання правової свідомості студентів засобами «Юридичної психології», розкриваються через збагачення змісту правової інформації та посилення її ціннісно-смыслових аспектів; використання ситуацій, максимально наближених до реальності майбутньої професійної діяльності студентів в якості співробітників правових органів; проектування індивідуальних досягнень в оволодінні юридичною психологією як засобом особистісно-професійного становлення; стимулювання розвитку у студентів активної правової позиції.